

Nr 13

Utlåtande i anledning av motioner angående barnpensionen inom den allmänna försäkringen.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I:273 av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Edström* samt II:348 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag innebärande att barnpensionen inom den allmänna försäkringen skall utgå t. o. m. den månad då barnet fyller 19 år.»

Motiveringen till motionsyrkandet är intagen i motionen II:369.

Gällande bestämmelser

Folkpension i form av *barnpension* utgår till barn under 16 år, som förlorat någon av föräldrarna. Pensionen utgör 25 procent av basbeloppet, om en av föräldrarna avlidit, och 35 % av basbeloppet, om båda föräldrarna är avlidna. Antalet utgående barnpensioner utgör ungefär 33 000.

Inom socialförsäkringarna liksom inom annan social- och skatterättslig lagstiftning finns olika åldersgränser. En utförlig redovisning finns publicerad i en promemoria som bifogats studiehjälpsutredningens betänkande om bättre studiehjälp (*SOU 1963:48*). Här skall endast nämnas några gränser som har mera direkt anknytning till den i motionen upptagna bestämmelsen.

Allmänt barnbidrag utgår t. o. m. det kvartal barnet fyller sexton år. För studerande ungdomar anslutes därefter studiehjälpssystemet.

Barntillägg inom folkpensioneringen är konstruerat som ett tillägg till den pension, som tillkommer försörjaren, och utgår till och med den månad varunder barnet fyller 16 år. Sextonårsgränsen har även betydelse för rätt till *änkepension* inom folkpensioneringen. Änka som har vårdnaden om barn under 16 år har oavsett egen ålder rätt till änkepension.

Inom *tilläggspensioneringen* gäller en högre åldersgräns vid rätt till barnpension. Sådan pension utgår till försäkrads barn under 19 år. Även inom *yrkesskadeförsäkringen*, *militärsättningsförordningen* och andra författningar av liknande karaktär gäller i princip åldersgränsen 19 år för rätt till efterlevandelivränta till barn.

Bestämmelserna om *barntillägg* inom *sjukförsäkringen* och

arbetslöshetsförsäkringen är kopplade till åldersgränsen 16 år. Denna åldersgräns har betydelse även för den s. k. hemmafruförsäkringen. En förutsättning för att en ensamstående kvinna utan förvärvsarbete skall få grundsjukpenning och möjlighet att tillhöra den frivilliga försäkringen för tilläggsjukpenning är nämligen att hon har vårdnad om barn under 16 år.

Reglerna om bidragsförskott har även inverkan i detta sammanhang. Bidragsförskott utgår om vårdnaden om barn tillkommer endast en av föräldrarna eller om barnet inte står under föräldrarnas vårdnad.

Det allmännas stöd är utformat som ett enhetligt bidrag, vilket i princip utgår med samma belopp till samtliga bidragsberättigade barn. I detta system har rätten till bidragsförskott frigjorts från anknytningen till det i det individuella fallet fastställda underhållsbidraget och i princip gjorts oberoende såväl av den underhållsskyldiges betalningsförmåga som av underhållsbidragets storlek. Bidragsförskottet har därigenom blivit ett grundskydd för barnets försörjning av liknande karaktär som barnpensionen från folkpensioneringen. Avlider den underhållsskyldige, ersättes bidragsförskottet av barnpension, och för båda förmånerna gäller i tillämpliga delar likartade regler. Resultatet har blivit ett generellt och samordnat skydd till samtliga barn i ofullständiga familjer, oberoende av vad som är anledningen till att barnets underhåll från den ene av föräldrarna uteblir. Bidragsförskottet utgör vanligen 25 procent av basbeloppet.

Historik

Allmänna pensionsberedningen föreslog i sitt betänkande om förbättrad pensionering (SOU 1957:7) att barnpensioner skulle införas. Beredningen ansåg att för barnpension inom folkpensioneringen liksom för barntillägg skulle gälla en åldersgräns av 19 år.

I *prop. 1958 A:55* angående principerna för pensionsreformen anslöt sig departementschefen i huvudsak till de riktlinjer beredningen dragit upp för familjepensioneringen. Bl. a. godtogs nittonårsgränsen. Även riksdagen godtog den anförda åldersgränsen som en grund för utformning av familjepensioneringen. Riksdagens beslut i stort innebar att riksdagen tog principiell ställning till folkpensioneringens utformning medan tilläggs pensioneringen icke vann principiell lösning. I anledning av riksdagens ställningstagande tillsattes *1958 års socialförsäkringskommitté* som skulle närmare studera vissa frågor inom folkpensioneringen och då bl. a. familjepensioneringens utformning.

År 1959 avlämnade utredningen ett betänkande som berörde bl. a. barnpensionerna (SOU 1959:32). Utredningen förordar att barnpension från folkpensioneringen skulle utgå till barn under 19 år vars fader eller moder avlidit. Kommittén var ej enhällig.

I *prop. 1960:75* på grundval av utredningens förslag uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Torsten Nilsson, att han inte var beredd att förorda att barnpension inom folkpensioneringen skulle utgå längre än till dess ett barn fyller 16 år. Han anförde i frågan.

När det gäller den åldersgräns intill vilken barnpension bör utgå, har tre ledamöter av kommittén förordat en ålder av 16 år i stället för 19 år, som kommitténs huvudförslag i överensstämmelse med riksdagens ställningstagande utgår från. En stor majoritet bland remissorganen ansluter sig till förslaget om 16 år som den ålder då barnpension bör upphöra att utgå. I samband med behandlingen av änkepensionsreglerna har framhållits, att flertalet ungdomar i åldern 16—18 år har egna inkomster av förvärvsarbete. Med hänsyn härtill torde det inte finnas skäl att inom folkpensioneringen generellt utge barnpensioner i dessa åldrar. Behovet av stöd för ungdomar över 16 år, som fortsätter sin utbildning, synes även i de fall då någon av föräldrarna avlidit böra lösas i annat sammanhang. En barnpensionsålder på 19 år medför i jämförelse med en gräns vid 16 år en betydligt större kostnad för statsverket. För budgetåret 1960/61 beräknas skillnaden till ca 34 milj. kr. I den mån statsmakterna är beredda att öka statens utgifter för stöd åt barn och ungdom synes andra former än en höjning av barnpensionsåldern till 19 år böra få företräde. Nyss har nämnts frågor som har samband med underlättande av studier och utbildning. I det följande kommer jag att förorda en höjning av maximibeloppen för bidragsförskott. Även frågan om stödåtgärder för invalidiserade barn, som vårdas i hemmen, torde framdeles bli aktuell.

Vid riksdagsbehandlingen väcktes en motion med yrkande, att åldersgränsen borde bestämmas till 19 år. Yrkandet avslogs. Riksdagen godtog alltså propositionens förslag i frågan, *2LU 1960:20*.

Åldersgränsen 16 år har prövats av riksdagen även i andra sammanhang. Vid *riksdagarna* åren 1964 och 1966 väcktes motioner om höjning av sextonårsgränsen till 18 år i fråga om *bidragsförskott*. År 1964 anslöt sig riksdagen till ett uttalande av statsrådet Lindström att bidragsförskottet borde vara samordnat med andra sociala förmåner, bl. a. barnpensioner, och att man därför inte borde vidta någon ändring i åldersgränsen enbart för bidragsförskotten (*2LU 1964:47*). År 1965 tillsattes familjepolitiska kommittén. Då frågan om höjning av åldersgränsen behandlades år 1966 beslöt riksdagen att hemställa att motionen skulle överlämnas till familjepolitiska kommittén (*2LU 1966:17*). Riksdagens begäran har sedermera efterkommit av Kungl. Maj:t.

Sextonårsgränsens betydelse inom *hemmafruförskringen* har i anledning av motioner behandlats av riksdagen åren 1962 och 1966 (*2LU 1962:27, 1966:47*). Motionerna föranledde ingen åtgärd, men år 1966 uttalade andra lagutskottet att om det blev aktuellt med en mera allmän omprövning av sextonårsgränsen, så förutsatte utskottet att även den ifrågasvarande regeln skulle övervägas.

Aldersgränsen 19 år inom yrkesskadeförsäkringen tillkom efter initiativ i riksdagen hösten 1967 (2LU 1967:68). Andra lagutskottet uttalade då att det kan vara befogat att ha samma åldersgräns inom yrkesskadeförsäkringen och tilläggs pensioneringen, eftersom båda försäkringsformerna kunde anses ha karaktär av komplement till den allmänna försäkringens grundskydd.

Utskottet

Barn som förlorat någon av föräldrarna har rätt till barnpension från folkpensioneringen under förutsättning att barnet är under 16 år. I förevarande motioner begärs att riksdagen skall anhålla om förslag innebärande att barnpension skall utgå till och med den månad barnet fyller 19 år. Motionärerna hänvisar speciellt till ensamstående kvinnors situation och menar att försörjningsbördan blir särskilt tung i de fall barnet studerar vidare efter grundskolan.

Samhället har på olika sätt försökt trygga försörjningen för barn som helt eller delvis ställts utan ekonomiskt stöd från de personer som normalt har att svara för barnets uppehälle. Barnpensionen inom folkpensioneringen är ett led i denna politik. Andra komponenter är bidragsförskottet samt barntilläggen inom socialförsäkringarna. De nämnda stödformerna är alla knutna till åldersgränsen 16 år.

Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att för en av de angivna stödformerna isolerat höja åldersgränsen 16 år, i synnerhet som denna gräns hänger samman med åldersgränser som uppställts för andra familjepolitiska förmåner och inom familjebeskattningen. Utskottet är alltså inte berett att biträda motionärernas förslag som syftar till lagändring enbart inom folkpensioneringen. Utskottet anser sig emellertid kunna utgå ifrån att sextonårsgränsen kommer att prövas under det reformarbete som pågår inom familjepolitiken och den allmänna pensioneringen. Familjepolitiska kommittén har sålunda till sig fått överlämnat ett motionsförslag om höjning av åldersgränsen för bidragsförskott. Pensionsförsäkringskommittén skall enligt utfärdade tilläggsdirektiv pröva familjepensioneringens utformning. Kommittén skall därvid särskilt undersöka möjligheten att i framtiden i ökad omfattning anknyta familjepensionsförmånerna till barnen.

Med hänvisning till det anförda synes något riksdagens initiativ i den behandlade frågan inte vara erforderligt. Utskottet får därför hemställa, att förevarande motioner, I:273 och II:348, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 mars 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Strand (s)*, fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s), Edström (fp)*, Blomquist (h) och Blom (fp);

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Gustavsson i Alvesta (cp), Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s)*, Åkerlind (h), Jonsson (fp) och Göransson (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.